

Formalno visoko obrazovanje medicinskih sestara i tehničara u Bosni i Hercegovini

Mediha Avdić¹, Duška Jović¹, Emira Dropić¹, Greet van Malderen², Rene Schwendimann²

¹Fondacija fami, Bosna i Hercegovina

²Institut sestrinskih nauka Univerziteta u Bazelu, Švajcarska

Corenspondence:

Milana Preloga 12b
Sarajevo, Federacija BiH
Bosna i Hercegovina
Tel/fax +387 33 802 581
Tel/fax +387 33 802 526
fami@fondacijafami.org
avdicmediha@gmail.com

Received: October 02, 2013

Accepted: January 16, 2014

STRUČNI RAD
PROFESSIONAL PAPER

SAŽETAK

Zdravstveni sistem i obrazovanje zdravstvenih radnika u Bosni i Hercegovini (BiH) primarno su usmjereni na kurativnu zdravstvenu zaštitu i pružanje ljekarskih usluga, što ograničava potencijal sestrinske radne snage da odgovori na sadašnje i buduće zdravstvene potrebe stanovništva. U cilju rešavanja ovih nedostataka koji se ogledaju i u smanjenim kompetencijama i praks sestara pokrenut je projekat jačanja strinstva u BiH. Projekat vodi konzorcijum sačinjen od domaćih i švajcarskih partnera.

U cilju sagledavanja kvaliteta formalnog visokog obrazovanja medicinskih sestara/tehničara u BiH izvršili smo evaluaciju trenutnog stanja u oblasti visokog obrazovanja medicinskih sestara/tehničara u BiH radi identifikacije sličnosti i razlike po pitanju primjene bolonjskog procesa, trajanja studija, profesionalnih kompetencija koje se stiču i usklađivanja planova i programa sa evropskim standardima.

Analizom su obuhvaćeno osam visokoškolskih ustanova/fakulteta sa studijem sestrinstva i zdravstvene njege (pet u FBiH: Sarajevo, Tuzla, Zenica, Mostar i Bihać i tri javna fakulteta u RS: Banjaluka, Foča i Prijedor).

Sve anketirane visokoškolske ustanove nude sticanje stručnog zvanja diplomirane medicinske sestre/tehničara, odnosno diplomiranog medicinara zdravstvene njege, bez obzira da li je u pitanju trogodišnji ili četverogodišnji studijski program. U ovoj prvoj sistematičnoj studiji početnog stanja veliki broj pitanja ostao je bez odgovora, te će za dobijanje sveobuhvatnije i pouzdanije slike o visokom obrazovanju medicinskih sestara i tehničara u BiH biti potrebna dodatna iscrpnija analiza.

KLJUČNE REČI

obrazovanje medicinskih sestara, profesionalnost, kompetentnost, istraživanja.

UVOD

Sadašnji zdravstveni sistem i obrazovanje zdravstvenih radnika u Bosni i Hercegovini (BiH) primarno su usmjereni na kurativnu zdravstvenu zaštitu i pružanje ljekarskih usluga, čime je ograničen potencijal sestrinske radne snage da odgovori na sadašnje i buduće zdravstvene potrebe stanovništva, a posebno potrebe ranjivih grupa. Pored toga, značajni nedostaci prisutni u kompetencijama i praksi medicinskih sestara/tehničara mogu imati uticaj na efikasno funkcionisanje zdravstvenog sistema u zemlji, slabiti dostignuća postojećih reformi (na primjer, u porodičnoj/obiteljskoj medicini) i ostaviti zemlju nedovoljno spremnom da odgovori na izmijenjene zdravstvene potrebe stanovništva.

Projekat jačanja sestrinstva u Bosni i Hercegovini (ProSeS) vodi konzorcij sačinjen od bosanskohercegovačkih i švajcarskih partnera – Fondacija fami (BiH, 1), Odjeljenje za međunarodnu i humanitarnu medicinu i Odjeljenje za sestrinstvo Univerzitetske bolnice u Ženevi (HUG, 2), te Institut sestrinskih nauka Univerziteta u Bazelu (INS, 3). Opšti cilj projekta je doprinijeti unapre-

đenju zdravstvenih ishoda u BiH povećanjem kvaliteta i efikasnosti usluga medicinskih sestara/tehničara, posebno na nivou primarne zdravstvene zaštite, te poboljšanjem pristupa uslugama medicinskih sestara/tehničara za ugrožene grupe stanovništva. Na strateškom nivou lokalno vlasništvo se podstiče uspostavljanjem Upravnog odbora projekta koga čine glavni politički akteri iz oba entiteta i Brčko distrikta, i Švajcarske agencije za razvoj i saradnju. Da bi se poboljšao kvalitet i pristup zdravstvenim uslugama, projekat objedinjuje intervencije u tri projektne oblasti: 1) regulativa i priznavanje sestrinske profesije; 2) razvoj sestrinstva u zajednici/polivalentne patronaže i pristup ugroženim grupama stanovništva; 3) formalno visoko obrazovanje medicinskih sestara/tehničara. Postojeći nedostaci u kompetencijama, organizaciji i praksi medicinskih sestara/tehničara u oblasti obrazovnog sistema imaju negativan uticaj na efikasan doprinos zdravstvenog sistema, uz razlike koje postoje u formalnom visokom obrazovanju medicinskih sestara/tehničara među pojedinim kantonima Federacije BiH (FBiH) i iz-

među FBiH i Republike Srpske (RS). Da bi se pratili zahtjevi projekta u oblasti obrazovanja medicinskih sestara/tehničara, trebaju se razmotriti neophodni preduslovi za poboljšanje formalnog visokog obrazovanja. Iz tog razloga za cilj istraživanja određena je evaluacija trenutnog stanja u oblasti visokog obrazovanja medicinskih sestara/tehničara u BiH koja će identifikovati sličnosti i razlike po pitanju npr. primjene bolonjskog procesa, trajanja studija, profesionalnih kompetencija koje se stiču i usklađivanja planova i programa sa evropskim standardima.

METODE

Nacrt istraživanja: studija poprečnog presjeka

Uzorak i okvir: direktori/dekani visokoškolskih ustanova/fakultetima sa zdravstvenim studijama u BiH.

Instrument: Korišten je anketni upitnik sa 31 pitanjem i podpitanjem da bi se dobile informacije iz slijedećih pet oblasti: 1) studijski programi - planovi i programi, 2) studenti i diplomirani studenti, 3) fakultetski- nastavni kadar, 4) organizacija, regulativa, kao i pitanje o izazovima javnog zdravstva u BiH i ulozi medicinskih sestara/tehničara u odgovaranju na spomenute izazove.

Prikupljanje i analiza podataka: Upitnik je poslat Ministarstvu obrazovanja i nauke FBiH i Ministarstvu prosvjete i kulture RS koji su ga distribuirali svim fakultetima u BiH koji nude studij sestrinstva i zdravstvene njege. Odgovarajuća deskriptivna analiza je korištena u obradi podataka.

Vrijeme istraživanja: Mart 2013.godina

REZULTATI

U istraživanju učesće je uzelo osam visokoškolskih ustanova/fakulteta sa studijem sestrinstva i zdravstvene njege među kojima je pet javnih fakulteta u FBiH (Sarajevo, Tuzla, Zenica, Mostar i Bihać) i tri javna fakulteta u RS (Banjaluka, Foča i Prijedor). Svi fakulteti nude studijske programe kojima se stiče stručno zvanje diplomirane medicinske sestre/tehničara, odnosno diplomiranog medicinara zdravstvene njege, osim na Fakultetu zdravstvenih studija u Sarajevu gdje se stiče zvanje „Bachelor zdravstvene njege i terapije“. Svi fakulteti obuhvaćeni istraživanjem izjasnili su se da su studijski programi dostupni na njihovim *web* stranicama te da je bolonjski proces sproveden.

Šest od osam fakulteta odgovorilo je da njihov dodiplomski studijski program (nastavni plan) ispunjava evropske standarde obrazovanja medicinskih sestara i tehničara (za detalje pogledati tabelu), a četiri fakulteta su kao uzor za svoj dodiplomski studijski program naveli studijske programe u drugim zemljama. Visoka zdravstvena škola u Bihaću imala je za uzor Hrvatsku i Sloveniju, Medicinski fakultet u Banjoj Luci Sloveniju i Srbiju, a Visoka medicinska škola u Prijedoru Srbiju. Svi studijski programi se, uz manje razlike, sastoje od sličnog omjera teorijske nastave (npr. frontalna nastava, seminari) i kliničke edukacije u vidu praktičnog rada u bolnicama i drugim zdravstvenim ustanovama (za detalje

Tabela 1. Glavni rezultati istraživanja trenutne situacije u oblasti formalnog visokog obrazovanja medicinskih sestara/tehničara u BiH

	1	2	3	4	5	6	7	8
Godina uvođenja dodiplomskih studija	2002	2004	2005	2008	2006	2007	2007	2007
Trajanje studijskog programa (godine)	4	4	3	3	3	4	4	3
Broj semestara	8	8	6	6	6	8	8	6
Broj bodova (ECTS)	240	240	180	180	180	240	240	180
Nastavni plan za dodiplomske studije po evropskim standardima (da/ne)	da	ne	da	da	da	da	ne	da
Teorija/klinička edukacija (%/%)*	50/50	55/45	60/40	50/50	49/51	45/55	49/51	45/55
Dodatak diplomi na engleskom jeziku (da/ne)	-	da	da	ne	da**	ne	da	da
Broj diplomiranih studenata 2010-2012 (3 godine)	670	-	205	108	419	62	27	241
Akreditacija institucije (da/ne)	ne	ne	da	ne	da	ne	da	ne
Problemi u zapošljavanju nakon diplomiranja (da/ne)	da	-	da	-	ne	da	da	ne
Magistarske studije na studijskom programu zdravstvenih studija (godine, ECTS bodovi/ne)	da,60	ne	da,120	da,120	ne	da,60	da,60	ne

1= Fakultet zdravstvenih studija, Sarajevo, 2= Medicinski fakultet, odsjek Visoka zdravstvena škola, Tuzla, 3= Zdravstveni fakultet, Zenica, 4= Fakultet zdravstvenih studija, Mostar, 5= Visoka zdravstvena škola, Bihać, 6= Medicinski fakultet, Banjaluka, 7= Medicinski fakultet, Foča, 8= Visoka medicinska škola, Prijedor; *) Omjer teorijske nastave i kliničke edukacije kroz praksu u jednoj zdravstvenoj ustanovi; **) samo na zahtjev studenta/studentice

pogledati tabelu). Osim Visoke zdravstvene škole Medicinskog fakulteta u Tuzli, svi fakulteti potvrđuju postojanje jasno definisanih stručnih kompetencija koje se stiču diplomiranjem na studijskim programima.

Polu fakulteta nudi magistarske studije iz zdravstvene njege, od kojih bi se za dva moglo reći da su programi kontinuirane edukacije kojima se stiče zvanje magistra naprednih studija (60 ECTS bodova). Zdravstveni fakultet u Zenici navodi da su u pripremi doktorskog studijskog programa za zdravstvenu njegu. Nijedan od fakulteta nema zajednički studij sa drugim univerzitetom iz zemlje ili inostranstva. Ipak, određeni oblici saradnje postoje u okviru zemlje, npr. između Univerziteta u Sarajevu i Univerziteta u Zenici, Univerziteta u Foči i Univerziteta u Banjoj Luci, odnosno sa drugim zemljama, npr. između Sveučilišta u Mostaru i Sveučilišta u Zagrebu (HR) ili Univerziteta u Banjoj Luci i Univerziteta u Beogradu (SRB).

Generalno, na niz pitanja pojedini fakulteti nisu dali odgovor. Može se pretpostaviti da se o određenim podacima uopšte ne vodi evidencija, da nisu lako dostupni ili da zbog tajnosti podataka postoje ograničenja u korištenju. Evidentirani podaci ukazuju samo na dio suštinske problematike i trebaju se smatrati preliminarnim.

DISKUSIJA/ZAKLJUČCI

Ovo istraživanje zasnovano na anketiranju donijelo je preliminarne rezultate o stanju formalno visokog obra-

zovanja medicinskih sestara i tehničara u BiH. Iako su svi fakulteti odgovorili na upitnik, uslijed nedostajućih ili nekonzistentnih dobijenih podataka nije se mogao analizirati niz stavki. Svih osam visokoškolskih ustanova nude sticanje stručnog zvanja diplomirane medicinske sestre/tehničara, odnosno diplomiranog medicinaru zdravstvene njege, bez obzira da li je u pitanju trogodišnji ili četverogodišnji studijski program. Nadalje, i u RS i u FBiH fakulteti su akreditovani ili su u procesu akreditacije. Međutim, uslijed velikog broja pitanja bez odgovora u ovoj prvoj sistematičnoj studiji početnog stanja, za dobijanje sveobuhvatnije i pouzdanije slike o visokom obrazovanju medicinskih sestara i tehničara u BiH biće potrebna dodatna iscrpnija analiza rezultata i razloga za izostanak odgovora.

Zahvaljujemo se svim fakultetima na učešću, te na ukazanoj spremnosti i uloženom vremenu koji su omogućili sprovođenje ovog istraživanja.

LITERATURA

1. Projekat jačnja sestrinstva u Bosni i Hercegovini faza 1 Fondacija fami <http://www.fondacijafami.org>
2. Family medicine for youth in Bosnia and Herzegovina <http://www.hugge.ch/medecine-tropicale-et-humanitaire/medecine-de-famille-pour-les-jeunes-en-bosnie>
3. Strengthening Nursing in BiH; <http://nursing.unibas.ch>

Formal education of medical nurses in Bosnia and Herzegovina

Mediha Avdić¹, Duška Jović¹, Emira Dropić¹, Greet van Malderen², Rene Schwendimann²

ABSTRACT

The health system and the education of health professionals in Bosnia and Herzegovina (BiH) is primarily focused on curative care and the provision of medical services, which limits the potential of the nursing workforce to respond to current and future health needs of the population. In order to solve these shortcomings are reflected in reduced competence and practice nurses launched a project to strengthen strinstva in BiH. Project leads a consortium made up of local and Swiss partners.

In order to analyze the quality of formal higher education of nurses / technicians in BiH, we performed an evaluation of the current situation in the field of higher education of nurses / technicians in BiH in order to identify similarities and differences in terms of implementation of the Bologna process, duration of study, professional competencies that are acquired and coordinate plans and programs with European standards.

The analysis included eight higher education institutions / colleges to study nursing and health care (five in FBiH, Sarajevo, Tuzla, Zenica, Mostar, Bihać and three public college in the RS: Banja Luka, Prijedor and Foča).

All surveyed higher education institutions offer of qualified graduate nurses / technicians, and graduate medical health care, regardless of whether it comes to a three-year or four-year degree program. In this first systematic study of initial state a large number of questions remained unanswered, and will obtain comprehensive and reliable picture of higher education of nurses and technicians in BiH would need further more detailed analysis.

KEY WORDS

nurses education, professionalism, competence, research.